6-MARUZA

Mavzu: Mikroorganizmlarning o'zaro munosabati

The two most important terms used to study classification is "Taxonomy" and "Systematic". Taxonomy (Greek, taxis = arranged; nomos = law) is the classification of living organisms into groups. It deals with ☐ Making and maintaining collection of microorganisms ☐ Differentiating species ☐ Identification (Keys) and diagnosis of species and genera ☐ Naming and describing species and genera

Principles of taxonomy is an interesting tool, need to understand concept and meaning between Taxonomy, Systematic and International code of nomenclature. Taxonomy in this sense includes a range of different areas from description and naming of new taxa (nomenclature), classification and construction of identification system for particular groups of organisms.

Systematic (Greek, systema = a whole made of several parts) includes traditional taxonomy with the addition of theoretical and practical aspects of evolution, genetics and speciation. The study of the evolutionary relationship between organisms is usually referred to as phylogenetics.

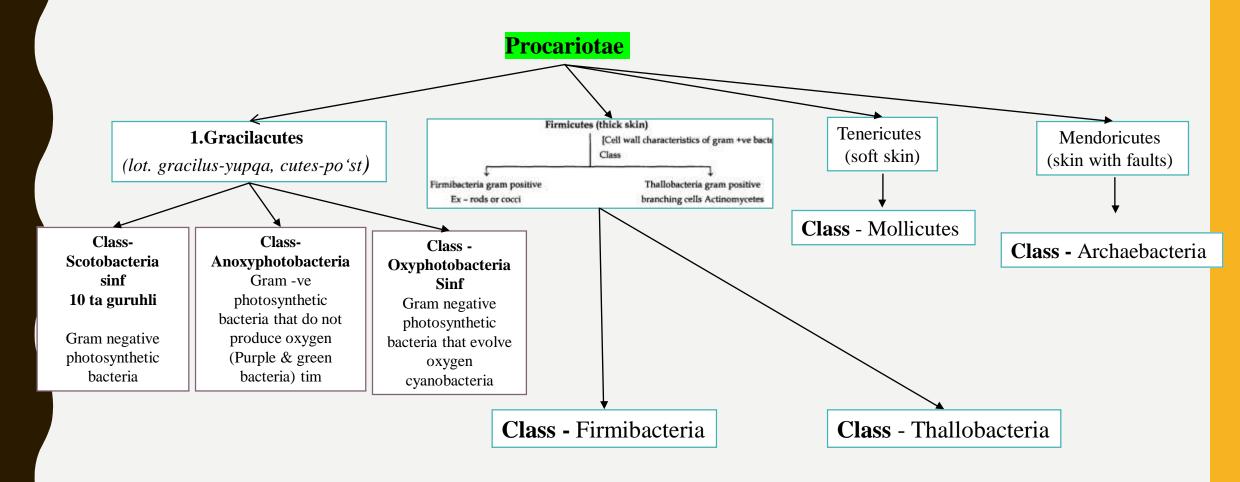
Systematics deals with

- ☐ Development of the classification of organisms
- ☐ Species comparison and grouping into higher categories
- ☐ Organisms are arranged in definite, hierarchical order
- \Box The order of the system is based on hypotheses of common descent

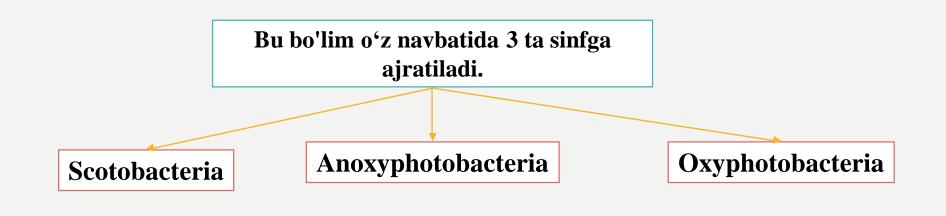
Bergey's Manual of Systematic Bacteriology [First Edition 1984] After all the information gathered with the detailed account of many microbiologists on classification, the first edition of Bergey's Manual of Systematic Bacteriology was published in the 1984.

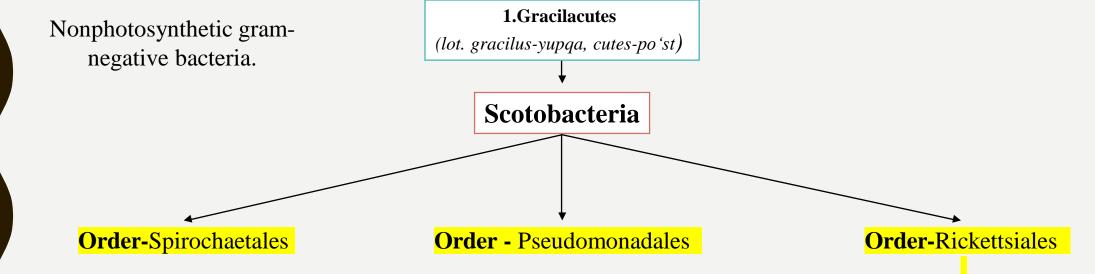
It contains both eubacteria and Archaea bacteria. The manual divides the kingdom Prokayotae into following four divisions primarily based on the nature of cell wall. These four divisions are as follows:

D.X.Bergi (1984-y.) ma'lumoti bo'yicha *Procariotae* dunyosi 4 ta bo'limga ajratiladi:

Division Gracilicutes Gram-negative cell wall. Non-endospore-forming. Includes photosynthetic and nonphotosynthetic types; can exhibit swimming or gliding motility; includes rods, cocci, and curved forms.

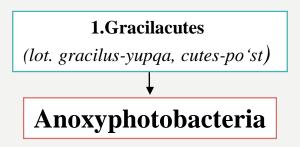

Spiral cells that swim by flexion; found in water and in the bodies of vertebrates; genera include *Borrelia, Treponema, and Leptospira*, all parasites of humans and other animals.

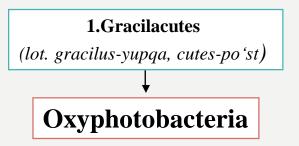
Rigid-walled cells of variable shape, in some species forming chains; photosynthetic pigment present in certain species; cells usually motile by means of a single flagellum. Species found in soil, in fresh water and in salt water. Examples of genera: Vibrio (cholerabacteria), Pseudomonas, Nitrosomonas, Thiobacillus

Obligate intracellular parasites; generally short rods. Multiply by binary transverse fission; often cause disease in humans and are transmitted by arthropods.

Gram-negative bacteria that carry out the type of photosynthesis that does not release oxygen.

The major groupings within this class and some constituent genera are the purple sulfur bacteria, which use sulfide or elemental sulfur as electron donors (*Chromatium*); purple nonsulfur bacteria, which often use organic compounds as electron donors (*Rhodobacter*); green sulfur bacteria (*Chlorobium*); and filamentous green bacteria (*Chloroflexus*).

Class Oxyphotobacteria Gram-negative bacteria that carry out oxygen-evolving photosynthesis. Includes thecyanobacteria and the order Prochlorales; gliding or nonmotile forms. Most cyanobacteria are photoautotrophs and can fix dinitrogen gas. Often form long cell filaments.

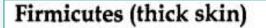
Firmicutes - (gram +), hujayra devori qalin

Nonphotosynthetic gram-positive bacteria.

Class - Firmibacteria

Nonbranching gram-positive bacteria. Includes rods and cocci forms. Some genera form endospores.

Gram-positive bacteria with branched or irregular walls. Some form spores on hyphae.

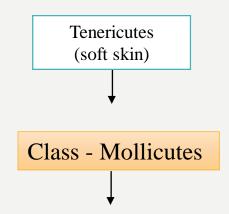
Class - Thallobacteria

Order - Actinomycetales

Rigid-walled cells that may grow out in a branching system, resembling mold colonies.Includes Mycobacterium tuberculosis (tuberculosis bacterium), Streptomyces

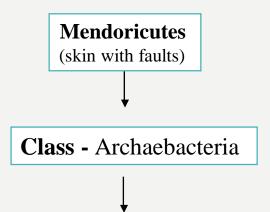
Irregular pleiomorphic cell shapes due to the absence of a rigid cell wall. Lack peptidoglycans.

Tenericutes – mustahkam hujayra devoriga ega emas

Flexible-walled cells in the order Mycoplasmatales; nonmotile, highly variable in shape at different life stages. Includes *Mycoplasma* and forms once known as pleuropneumonia-like organisms (PPLO).

Cell wall, when present, lacks peptidoglycan. Rods or cocci.

Mendosicutes – nuqsonli hujayra devori boʻlgan (qadimgi arxebakteriyalar)

Possess cell walls and lipids with unusual compositions that differ from all other bacteria.

Lipids usually are isoprenol derivatives linked to glycerol backbone through ether linkage. Ribosomes are different in protein composition and sensitivity to antibiotics than other bacterial ribosomes.

Peptidoglycan, if present, does not contain muramic acid. Non-spore-forming. Most are anaerobic.

None contain chlorophyll. Many are motile by flagella. Can stain gram-positive or gramnegative but have a different cell-wall appearance than do other bacteria

Mikroorganizmlarga 1980-yil 1-yanvardan boshlab Xalqaro bakteriya

nomenklaturasi kodeksi qoidalariga muvofiq nom beriladigan boʻld

The full taxonomical position of the Typhoid bacillus is as follows: Mikroorganizmlarning yaqin belgilariga qarab tavsiflovchi: **Division** - Protophyta Tur (species) **Class** - Schizomycetes Avlod (genus) **Order** - Eubacteriales Qabila(tribe) Family - Enterobacteriaceae Oila (family) Tartib (order) **Tribe** - Salmonellae Sinf (class) **Genus** - Salmonella **Bo'lim (division) Species** - Salmonella Typh

Tur deb: fenotip jihatdan oʻxshash, bitta genotipga ega boʻlgan individlar yigʻindisiga aytiladi. Ular kichik tur va variantlarga boʻlinadilar.

TABLE 3.1. Taxonomic ranks or levels in ascending order

Rank or level	Example
Species	E. coli
Genus	Escherichia
Family	Enterobacteriaceae
Order	Enterobacteriales
Class	γ-Proteobacteria
Phylum	Proteobacteria
Domain	Bacteria

Amerika olimi, D.X.Bergi (1984-y.) ma'lumoti bo'yicha Procariotae dunyosi 4 ta bo'limga ajratiladi:

- 1. Gracilicutes (gram -), hujayra devori yupqa.
- 2. Firmicutes (gram +), hujayra devori qalin
- 3. Tenericutes mustahkam hujayra devoriga ega emas
- 4. Mendosicutes nuqsonli hujayra devori boʻlgan (qadimgi arxebakteriyalar)

Rus olimi, N.A Krasilnikov klassifikatsiyasi(1949-yil)ga koʻra barcha mikroorganizmlarni 2 guruhga ajratgan

- 1. Schizophyceae xlorofil xosil qiluvchilar
- 2. Schizomyceae xlorofilsizlar

Schizomyceae – xlorofilsizlar 4 ta sinfga boʻlinadi

- 1. Actinomycetes aktinomitsetlar
- 2. Eubacteriae chin bakteriyalar
- 3. Myxobacteriae miksobakteriyalar
- 4. Spirochaetae spiroxetalar

O'z navbatida bular ham keyin oila, turkum, ,turlarga bo'linadi

1-bo'lim. Gracilicutes (lot. graclius — yupqa, cutes — po'st)

Bu boʻlim vakillariga: hujayra devori grammanfiy tuzilishga ega boʻlgan kokklar, tayoqchasimon prokariotlar kiradi.

Ular endospora hosil qilmaydi, boʻlinib ko'payadi, vakillari fototrof, nofototroflar, aeroblar, anaerobiar, obligat parazitlardir.

Scotobacteria

Sinf 10 ta guruhi mavjud:

- 1 spiroxetalar;
- 2 aerob spiral va vibrionsimon, grammanfiy bakteriyalar;
- 3 aerob grammanfiy kokklar va tayoqchalar;
- 4 fakultativ anaerob, grammanfiy tayoqchalar;
- 5 anaerob, grammanfiy, bukilgan va spiral tayoqchalar;
- 6 grammanfiy, xemototrof bakteriyalar;
- 7 sirpanuvchi bakteriyalar;
- 8 xlamidabakteriyalar;
- 9 poyali bakteriyalar;
- 10 rikketsiyalar va xlamidalar kabi guruhlarga boʻlinadi.

1 - spiroxetalar;

Koʻndalangiga bo'linib ko'payadi, harakatchan, spora hosil qilmaydi. Spiroxetalaming ba'zilari saprofit holida hayot kechiradi. Koʻpchiligi odam va hayvonlarda yuqumli kasalliklami keltirib chiqaradi.

2 - aerob spiral va vibrionsimon, grammanfiy bakteriyalar;

Aerob spiral va vibrionsimon, grammanfiy bakteriyalar Spirillaceae oilasini tashkil etadi. Hujayralari tayoqcha shaklida boʻlib, spiralsimon buralgan. Hujayrasining ikkita uchida toʻp xivchinlar joylashgan, ular chuchuk suvlarda va tuproqda koʻproq yashaydilar.

3 - aerob grammanfiy kokklar va tayoqchalar;

Bu guruh vakillari 7 ta oilaga mansub boʻlib, shundan 3 tasi tuproqning hosildorligini oshirishda amaliy ahamiyatga ega. Psevdomonadalar tabiatda juda keng tarqalgan, ba'zi vakillari nitratlarni erkin azotgacha qaytara oladilar.

Azotobacteriaceae oilasi vakillari tayoqchasimon, kokksimon hujayralarga ega boʻlib, harakatchan, spora hosil qilmaydi, erkin azotni oʻzlashtira oladi.

Rhizobiaceae oilasi vakillari tayoqcha ko'rinishida, spora hosil qilmaydi, boshoqdoshlar ildizida tuganak xosil qiladi, o'simliklar bilan simbioz holda yashab, erkin azotni oʻzlashtiradi.

Shu oilani **Agrobacterium avlodi** bar xil o 'simlik ildizlarida shish hosil qiladi va vakillari fitopatogen bakteriyalarga kiradi

Methylcoccaceae oilasi ikki aviodni Methylococcus va Methylomonasni oʻz ichiga oladi. Bu avlod vakillari kokk va tayoqcha shaklida boʻlib, ular uchun energiya manbayi boʻlib metan va metanol xizmat qiladi

Acetobacteriacaea oilasi Acetobacter va Gluconobacter avlodlaridan tashkil topgan boʻlib, bu avlod vakillari etil spirtini sirka kislotagacha oksidlaydi,

4 - fakultativ anaerob, grammanfiy tayoqchalar;

Fakultativ anaerob, grammanfiy tayoqchalar bu guruh vakillari Enterobacteriacea va Vibrionaceae oilalariga mansub bo'lib, odam va hayvonlarda yuqumli kasalliklarni qoʻzgʻatadi. Bular *Esherihia*, *Potobacterium, Salmonella, Shigella, Ervinia, Vibrion* va boshqa avlodlami oʻz ichiga oladi. Ba'zi vakillari odam va hayvonlarda kasallik qoʻzgʻatsa, ba'zilari tuproqda, suvda yoki epifit holida uchraydi.

5 - anaerob, grammanfiy, bukilgan va spiral tayoqchalar;

vakillari toʻgʻri, bukilgan va spiral tayoqchalardan iborat boʻlib, Bacteroidaceae oilasiga mansub, odam va hayvonlaming oshqozon-ichak yoʻllarida uchrab, ba'zan oshqozon-ichak yoʻllarida kasallik qoʻzgʻatishi mumkin, Sut emizuvchilarning oshqozon-ichak yoʻllarida Selenomonas avlodiga mansub bakteriyalar uchraydi. Ularning shakllari yarim oysimon, harakatchan, uglevodlarni sirka, propion kislota, sut kislota, CO2 gacha bijgʻitadilar.

6 - grammanfiy, xemolitotrof bakteriyalar;

Grammanfiy, xemolitotrof bakteriyalar ikki oila va 15 ta avloddan iborat.

Nitrobacteriaceae oilasi vakillari tayoqchasimon, ellipssimon, sharsimon, spiralsimon koʻrinishlarda boʻlib, spora hosil qilmaydi. Harakatchan va harakatsiz vakillariga ega.

Xemolitotrof vakillari obligat holda uchraydi. Ular energiyani ammiak yoki nitratlaming oksidlanishidan oladi. Tuproqda, suv havzalarida, dengiz va океад suvlarida ko'proq tarqalgan. Nitrosospira, Nitrosococcus, Nitrosolobus, Nitrospira, Nitrococcus kabi vakillari ammiakni nitritgacha oksidlaydi.

Siderocapsaceae oilasi vakillari kapsula bilan qoplangan bo'lib, tayoqcha, sharsimon, ellipssimon hujayralardan iborat. Bu oila vakillari tem ir oksidini toʻplash xususiyatiga ega. U lar oksidlarni kapsula ustida, kapsuladan tashqarida yoki kapsulani oʻzida toʻplaydilar. Bu oila vakillari xemoroorganotroflar hisoblanib, kislorodli muhitni yoqtiradi va temir moddalari bor suvlarda koʻproq tarqalgan.

7 - sirpanuvchi bakteriyalar;

Myxobacteriales va Cytophagales tarkibga kiruvchi bakteriyalar sirpanuvchi bakteriyalar nomlanadi. Myxobacteriales tarkibiga meva tana hosil qiluvchi bir hujayrali miksobakteriyalar kiradi. Silindrsimon hujayralari uchi egilgan, tashqi tomondan shilimshiq kapsula bilan oʻralgan boʻlib, boʻlinib koʻpayadi. Miksobakteriyalarning hujayra devori elastik boʻlib, bakteriya hujayrasining egilishiga va harakatlanishiga yordam beradi. Vegetativ hujayralari boʻlinib koʻpayadi, sripanib harakatlanadi, rangsiz yoki rangli meva tanalar hosil qiladi.

8 - xlamidabakteriyalar;

Xlamidabakteriyalar hujayrasining usti qobiq bilan oʻralgan, ular 7 avlodga boʻlinadi. Sphaerotilus avlodi bir hujayrali, tayoqchasimon, grammanfiy organizm larboʻlib, qutblaridaxivchinlarim avjud. Usti shilimshiq moddalardan iborat qobiq bilan oʻralgan.

Xlamidobakteriyalaming iplari bir necha millimetrlarga yetishi mumkin, hujayralar qin ichida boiinib koʻpayadi, hosil boʻlgan harakatchan qiz hujayralar qin ichidan sirpanib chiqib ketadi yoki qinning parchalanishidan chiqishi mumkin. Bu avlod vakillari chuchuk va ifloslangan suvlarda uchraydi. Leptothrix avlodi vakillari toʻgʻri tayoqchalar shaklida boʻlib, zanjir hosil qilib, qobiq bilan oʻralgan holda uchraydi. Qobiqlari temir yoki marganes oksidlarining gidratlari bilan toʻyingan yoki qoplangan holda uchraydi. Kislorodli muhitni yoqtiradi, gram manfiy, yuqoridagi avlodlardan tashqari *Streptothrix*, *Crenothrix*, *Clonothrix* avlodlari ham mayjud.

9 - poyali bakteriyalar;

Poyali bakteriyalar 17 ta avlodga birlashgan. Hyphomicrobium avlodi vakillari ikki uchi oʻtkirlashgan tayoqchasimon, ovalsimon, tuxumsimon yoki loviyasimon koʻrinishlarga ega. Ular bar xil uzunlikdagi oʻsimtalar hosil qiladi. Koʻpayishi ipsimon oʻsimtalar uchida joylashgan, kurtaklar yordamida amalga oshadi, kurtaklari yelilgandan soʻng harakatchan boʻlib qoladi va gifadan ajraHb, substratga yoki boshqa bir hujayraga yopishadi. Xemoorganotrof boʻlib, oʻsishi uchun CO2 kerak boʻladi. Koʻpgina poyali bakteriyalar laktat, formiat, asetat va boshqa birikmalarni oʻzlashtirish xususiyatiga ega.

10 - rikketsiyalar va xlamidalar

Rikketsiyalar va xlamidalar - bu guruh mikroorganizmlari Rickettsiales va Chlamydiales deb nomlangan tartiblarni oʻz ichiga oladi.

Rickettsiales tartibi uch oilani birlashtiradi; *Rickettsiaseae, Bartonellaceae, Anaplasmataceae*. Ular birqancha nopatogen, ammo hujayra ichidagina koʻpayadigan parazit vakillarni oʻz ichiga oladi. Vakillari tayoqchasimon, sharsimon yoki ipsimon shaklga ega bo'lib, har xil rikketsioz deb ataladigan yuqumli kasalliklarga sababchi bo'ladi. Rikketsiyalar ham tayoqchasimon, sharsimon va ipsimon boʻlib, spora hosil qilmaydi, harakatsiz.

6-MA'RUZA

MAVZU: MIKROORGANIZMLARNING O'ZARO VA BOSHQA ORGANIZMLAR BILAN O'ZARO MUNOSABATI Reja:

- 1. Simbioz
- 2. Sinergizm
- 3. Antogonizm
- 4. Parazitizm.
- 5. Simbiotik munosabatda yashovchi mikroorganizmlar.
- 6. Tuproqda azot hosil bo'lishida mikroorganizmlar ta'siri.
- 7. Atmosfera azotining biologik fiksasiyasi
- 8. Azotofiksatorlar sianobakteriyalar

<u>Simbioz</u>

Bir xil muhitda ikki xil mikrob yoki ikki xil organizm birgalikda hamkorlikda yashaydi.

Masalan: lishayniklar – bu yerda zamburug'lar bilan suv oʻsimliklari birgalikda hayot kechiradi, yoki dukkaklilar oilasiga kiruvchi oʻsimliklar bilan *Rhizobium* avlodigadagi tuganak bakteriyalarning birgalikda yashashi.

Metabioz

Ikkita organizm birga yonma-yon yashab yashash davrida biri ishlab chiqqan *mahsulotidan ikkitasi bahramand boʻladi*, ya'ni sharoit yaratib beradi.

Masalan: saprofit mikroblar oqsillarni parchalab leptonga va aminokislotalarga ajralib undan nitrafikasiyalovchi mikroorganizmlar nitrat kislota va uning olib boradi. Ammonifikasiyada N_3S chiqib u fototrof mikroorganizmlar o'zlashtirishadi.

Sinergizm

Ikki va koʻplab organizmlar birgalikda yashab foyda koʻradi.

Masalan: ammonifikatorlar bilan nitrofikatorlar fototrof bakteriyalarning birgalikda yashashi.

Antogonizm

Bir turdagi mikrob rivojlangan joyda ikkinchi turdagi mikrob rivojlana olmasa, ya'ni u ishlab chiqqan mahsuloti ta'sir kilib halokatga olib keladi. Bunday hodisani zamburug'lar bilan bakteriyalar oʻrtasida koʻrish mumkin.